

Mi lesz a négy rubelemmel?

Nem akarok nagyobb fájdalmat okozni egy embernek, mint amennyit el tud viselni, még gondolatban sem. De most mégis arra ítélném Znamenák Istvánt, hogy tegye valaki számára kötelezővé a színpadi részvételt egy olyan humoros darabban, amelyet ő rendez.

Szegény. De éppen ilyen szegények a többiek is, akik kóvályognak a Belvárosi apró színpadán, és hirtelen minden olyan nagy lesz, eljutni az egyik sarokból a másikig, és minden olyan nehézkes lesz és hosszú, pedig a *Vadméz* igazi vicces darab. Nem remekmű, arról nincs szó, bár van egy olyan öt perc az első rész vége felé, amikor azt érzem, hogy tulajdonképpen nem rossz ez, miért is ne lehetne így továbbgondolni Csehovot, már úgy értem, ezzel a józan fejjel, ahogy az angolok és az amerikaiak gondolnak rá. Azok, akiknek arról szól a *Három nővér*, hogy pont ott nem áll meg a moszkvai gyors, ahol a nővérek laknak. Akik néha szeretnék lerázni magukról ezt a csehovi mélabút és tehetetlenkedést, csináljatok már valamit, mert elmegy az élet. Nektek az élet, nekünk az este.

Michael Frayn ezt csinálta belőle. Mármost a *Platonov*ból. Eleinte föl sem tűnik, hogy csinált belőle valamit, megy az egész, mint valami normális Csehov, nyári ruhás emberek ülnek a kertben, pusztulnak az unalomban és a butaságban. Nem főntről beszélek, így pusztulunk mi is az unalomban és a butaságban, csak nekünk vannak már eszköze-

ink, amelyek elterelik a figyelmet magunkról, nekik meg nincs semmi-jük, csak önmaguk. Ez minden Csehov-előadás veszélye, hogy esetleg olyan jól sikerül bemutatni az unalmat, hogy itt meg is állunk: együtt unatkozunk. Ha Michael Frayn ez ellen akart tenni valamit, én megértem. Megírta a maga *Platonov*ját, nem tett hozzá sokkal többet, mint amennyit a Mohácsi testvérek szoktak hozzátenni bármelyik kezükbe került darabhoz. Legfeljebb a szándék nem annyira nemes, Frayn az unalom helyett a nevetést ajánlja.

Ha az a kérdés, hogy mi ebben a jó, elég sokáig azt feleltem volna rá, hogy semmi. Jönnek a kínos, bohózati jelenetek, két ember kacsavadásznak öltözve, kacsacsábító sípot fújdogálva, fejlámpával fölszerelve szédeleg. Kezükben töltött fegyver, jaj, mekkora tréfa. Inkább maradnék az eredetnél. Vagy öt ember részeg. Menjetek már, itt és most zajlik a színiegyetemi vizsga? Még Papp Jánosnak is, aki 1970-ben egyszer már megkapta a diplomáját? Le a kalappal előtte, hogy ilyen hősiiesen játssza ezt „a színészek örök gyerekek” közhelyet, és szorgalmasan ordibál meg tántorog, horkol és hány, de attól ez még egészen elborzasztó.

Rendben, ez a darab. Egy szünettel, háromórás bohózat, aminek az a slusszpoénja, hogy „akkor most mi lesz a négy rubelemmel”. Salamon Béla ebben jobb volt, amikor azt kérdezte, hogy „akkor most ki megy

Bogdányba”, és az csak tíz percig tartott. De van azért egy titkos csavar, mondhatni, Frayn Csehov-értelmezése vagy -elemzése. Persze nem nagyon feltűnő, de amikor Platonov azt mondja, hogy „harmincöt éves vagyok, és nem csináltam semmit. Napóleon ennyi idősen már császár volt”, akkor a közönség nevet. Nevet, az erős túlzás, de elmosolyodik. Nem veszi észre, de nem Frayn szövegén mosolyog, hanem Csehovén. Mintha Frayn azt akarná mondani, hogy ne tévedjetek. Csehov kineveti a maga szereplőit, nem veszi őket túlságosan komolyan. Te, kedves néző, aki harmincöt éves vagy, vagy el is múltál, és tényleg nem csináltál még semmit, ha mindezt Csehovtól kapod, akkor elcsöndesedsz, és azt mondd, az élet ilyen, nem mindenből lesz császár. Belőlem például nem lett. Ha viszont azt hiszed, hogy mindezt Michael Frayn közli veled, akkor nevetesz, hehe, hülye kis Platonov, mégis mit képzeltél magadról?

Ez azért mondanivaló. Kicsit kevés két felvonásra széthúzva, de valami. A valamit persze le is kell nyeletni a közönséggel, és könnyen el tudom képzelni, hogy nem volt ez mindig annyira megoldhatatlan, mint amilyennek most tűnik. Végül is valahogy idekerült a darab, túlélte harmincöt évet. Azt talán nehezen éli túl, ami most történik vele: hogy elő is adják. A főszerepben Ötvös Andrással, aki nagyon tisztességesen ki- vagy inkább visszagyúrta magát, nem teljes képtelenség egy ilyen pusztulásában is csábító, nagy-szívű és leginkább önmagába szerelmes hódítóként. Végül is mintha ezt akarta volna Csehov is mondani: csak a szerelem segíthet, csak a saját szívünknel fogva tudjuk önmagun-

kat kicibálni a mindennapi mocsárból. De persze az sem megy, miért is menne, az ember logikus sorsa a pusztulás. A Frayn-féle Platonovnak az a baja, hogy mindenki bele van szerelve, miközben ő kétségbeesetten magát szeretné megmenteni, sorban állnak az ajtaja előtt a nők, akik szintén meg szeretnének menekülni.

Csak hát a nők. Még leginkább Ullmann Mónikával vagyok kibékülve, pedig nagyon irritál az a fakó, hogy ne mondjam, borostás hangja, de egy közhelyszerepet közhelyeszközökkel végigvisz, ott van, feledhető. A többiek sajnos felejthetetlenek, hamisak, zajosak, fájdalmasak, és már megint a rendezést érzem ezért felelősnek: miért nem szól rá valaki Radnay Csillára, hogy ez a szappanoperás, csipőre vágott kezű balhézás itt kevés, rossz, üres? Igazán olyan színésznőről van szó, aki szárnyra is tud kapni, ha eleget ütök-vágják. Miért nem vágják és ütök-eleget? Ez így mindenkinek rossz, de a nézőnek mindenképpen.

Van valami halvány reménysugar, hogy lesz ez még jobb is. Beérik, belejönnek, kialakul, telik az idő, a sallang lenyesődik. Csak hát nem biztos, hogy lesz rá idő. Nem hiszem, hogy véletlenül lettünk sokkal kevesebben a második részre. A komédia már csak ilyen: nem lehet kimagyarázni. Ha nem nevetnek, akkor nem nevetnek.

Michael Frayn: Vadmész. Belvárosi Színház, Orlai Produkció. Rendező: **Znamenák István.** Szereplők: **Ötvös András, László Lili, Mészáros Máté, Ullmann Mónika.**